

Strasbūrā, 11.3.2014.
COM(2014) 158 final

ANNEXES 1 to 2

PIELIKUMI

dokumentam

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Jauns ES mehānisms tiesiskuma nostiprināšanai

I pielikums: Tiesiskums kā Savienības fundamentāls princips

Tiesiskums un Savienības tiesību sistēma

Tiesiskums ir juridiski saistošs konstitucionāls princips. Tas vienbalsīgi ir atzīts par vienu no pamatprincipiem, kas pastāv visu ES un Eiropas Padomes dalībvalstu konstitucionālajās sistēmās.

Sen pirms tiesiskuma princips nepārprotami tikai nostiprināts ES līgumos¹, Eiropas Savienības Tiesa savā 1986. gada spriedumā *Les Verts* uzsvēra, ka ES “pamatojas uz tiesiskumu, jo ne tās dalībvalstis, ne iestādes nevar izvairīties no tā, ka tiek pārbaudīta to pieņemto tiesību aktu atbilstība galvenajai konstitucionālajai hartai – Līgumam”².

Tiesa savā judikatūrā ir norādījusi, ka no tiesiskuma izriet pilnībā iztiesājamie principi, ko piemēro ES tiesību sistēmā. Tiesa arī uzsver, ka šie principi ir vispārēji tiesību principi, kas izriet no konstitucionālajām tradīcijām, kuras ir kopējas dalībvalstīm. Jāpiemin šādi principi:

- (a) **likumības princips**, kas pēc būtības ietver pārredzamu, pārskatbildīgu, demokrātisku un plurālistisku likumu ieviešanas procesu. Tiesa ir apstiprinājusi, ka likumības princips ir Savienības pamatprincips, norādot, ka “tiesiskā kopienā ir pienācīgi jānodrošina likumības ievērošana”³;
- (b) **tiesiskā drošība**, kas cita starpā nozīmē, ka noteikumiem jābūt skaidriem un paredzamiem, un tos nevar mainīt ar atpakaļejošu datumu. Tiesa ir uzsvērusi tiesiskās drošības nozīmīgumu, norādot, ka ar tiesiskās drošības un tiesiskās paļāvības principu palīdzību “[...] [Savienības] tiesību aktu ietekmei ir jābūt skaidrai un paredzamai tiem, uz ko šie akti attiecas [...]”. Tiesa arī norādīja, ka “[...] tiesiskās drošības princips neļauj [Savienības] pasākumam stāties spēkā, pirms šis pasākums ir publicēts, un var pieļaut izņēmuma gadījumus tikai tad, ja tas nepieciešams mērķa sasniegšanai un tiek atbilstoši ievērota attiecīgo personu tiesiskā paļāvība.”⁴;
- (c) **izpildvaras patvaļīguma aizliegums**. Tiesa ir norādījusi, ka: “tomēr publiskās varas ieviešanās gadījumiem fiziskas vai juridiskas personas privātās darbības sfērā ir jābūt juridiskajam pamatam, un tie ir jāpamato ar iemesliem, kas paredzēti likumā, un, attiecīgi, šajās sistēmās, kaut arī dažādos veidos, ir nodrošināta aizsardzība pret patvaļīgu vai neproporcionālu ieviešanu. Šādas aizsardzības nepieciešamība ir jāatzīst par [Savienības] tiesību vispārējo principu. [...]”⁵;
- (d) **neatkarīga un efektīva pārskatīšana tiesās, tai skaitā pamattiesību ievērošana**. Tiesa ir atkārtoti norādījusi, ka ES ir savienība, kas balstīta uz tiesiskumu un kurā tās iestāžu darbība var tikt pārskatīta tiesā attiecībā uz šīs darbības atbilstību jo īpaši līgumiem, vispārējiem tiesību principiem un pamattiesībām. Tiesa ir konkretizējusi, ka tas nozīmē jo īpaši to, ka “fiziskām personām ir jābūt iespējai efektīvi aizsargāt tiesā savas Savienības tiesību sistēmā noteiktās tiesības”. Tiesa ir skaidri precizējusi, ka tiesības uz šādu aizsardzību ir “daļa no vispārējiem tiesību principiem, kas izriet

¹ Pirmā atsauce uz tiesiskumu tika izdarīta 1992. gada Māstrihtas Līguma preambulā. Amsterdamas Līgumā atsauce uz tiesiskumu 6. panta 1. punktā būtībā bija tāda pati, kā šobrīd LES 2. pantā.

² Spriedums lietā 294/83 *Les Verts v European Parliament*, *Recueil* 01339, 23. punkts.

³ Spriedums lietā C-496/99 P Komisija/ CAS Succhi di Frutta, *Recueil*, I-3801. lpp., 63. punkts.

⁴ Spriedums apvienotajās lietās 212 līdz 217/80 *Amministrazione delle finanze dello Stato v Salumi*, *Recueil* 2735, 10. punkts.

⁵ Spriedums apvienotajās lietās 46/87 un 227/88 *Hoechst / Komisija*, *Recueil* 02859, 19. punkts.

no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām un kas ir nostiprināti Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. un 13. pantā”⁶.

- (e) Turklāt attiecībā uz saikni starp tiesībām uz taisnīgu tiesu un varas dalīšanu Tiesa konkrēti ir pateikusi, ka “[...] vispārējais [Savienības] tiesību princips, kas garantē katrai personai tiesības uz taisnīgu tiesu, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu [...], ietver tiesības uz tiesu, kas ir neatkarīga jo īpaši no izpildvaras [...]”⁷. Varas dalīšanas princips, protams, ir svarīgs elements, nodrošinot tiesiskuma principa ievērošanu. Tomēr tas var izpausties dažādās formās, ņemot vērā atšķirīgos parlamentāros modeļus un atšķirīgās pakāpes, kādās šis princips tiek piemērots valstu līmenī. Šai sakarā Tiesa atsaucās uz varas dalīšanu darbībā, kas nozīmē neatkarīgu un efektīvu pārskatīšanu tiesā, norādot, ka “[...] ES tiesības neliedz dalībvalstij būt vienlaikus likumdevējam, administratoram un tiesnesim, ja vien šīs funkcijas tiek īstenotas, ievērojot varas dalīšanas principu, kas ir raksturīgs tiesiskas valsts darbībai”⁸;
- (f) **vienlīdzība likuma priekšā.** Tiesa ir uzsvērusi vienlīdzīgas attieksmes kā ES tiesību vispārēja principa nozīmi, norādot, ka “ir jāatgādina, ka vienlīdzīgas attieksmes princips ir vispārējs Savienības tiesību princips, kas ietverts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20. un 21. pantā”⁹.

Tiesiskums un Eiropas Padome

Šie tiesiskuma kā Savienības vienota kopsaucēja aspekti pilnībā tiek atspoguļoti Eiropas Padomes līmenī. Lai gan Eiropas Padomes statūtos un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā¹⁰ nav definīcijas, un lai gan precīzs no tiesiskuma izrietošu principu, standartu un vērtību saraksts var atšķirties valstu līmenī, Venēcijas komisija 2011. gadā publicētā ziņojumā atsauca uz tiesiskumu kā uz “fundamentālu un vienotu Eiropas standartu demokrātiskas varas īstenošanas vadībai un ierobežošanai” un kā uz “jebkuras demokrātiskas sabiedrības neatņemamu sastāvdaļu”, kas “nozīmē, ka visiem lēmumu pieņēmējiem jāizturas pret visām personām ar cieņu, vienlīdzīgi, racionāli un saskaņā ar likumu, un katrai personai ir tiesības apstrīdēt lēmumus neatkarīgās un objektīvās tiesās”¹¹. Pamatojoties uz attiecīgo Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, Venēcijas komisija savā ziņojumā noteica šādas svarīgas kopējas un vispārpieņemtas, bet neizsmeljošas tiesiskuma pazīmes:

- (a) likumība (kas ietver pārredzamu, pārskatatbildīgu un demokrātisku tiesību aktu ieviešanas procesu);
- (b) tiesiskā drošība;
- (c) patvaļīguma aizliegums;
- (d) neatkarīgu un objektīvu tiesu iestāžu pieejamība;
- (e) cilvēktiesību ievērošana; diskriminācijas aizliegums un vienlīdzība likuma priekšā.

⁶ Spriedums lietā C-583/11 P *Inuit Tapiriit Kanatami* un citi / Parlamentu un Padomi, Krājumā vēl nav publicēts, 91. punkts; spriedums lietā C-550/09 *E and F*, *Recueil* I-06213, 44. punkts; spriedums lietā C-50/00 P *Unión de Pequeños Agricultores*, *Recueil* I-06677, 38. un 39. punkts.

⁷ Spriedums apvienotajās lietās C-174/98 P un C-189/98 P, Nīderlande un *Van der Wal* pret Komisiju, *Recueil* I-00001, 17. punkts.

⁸ Spriedums lietā C-279/09 *DEB*, Krājums I-13849, 58. punkts.

⁹ Spriedums lietā C-550/07 P *Akzo Nobel Chemicals* un *Akros Chemicals* / Komisija, Krājums I-08301, 54. punkts.

¹⁰ Arī 1948. gada ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas preambulā ir atsauce uz tiesiskumu, bet ne tā definīcija.

¹¹ Skat. Venēcijas komisijas 2011. gada 4. aprīļa Ziņojumu par Pētījumu Nr. 512/2009 (CDL-AD(2011)003rev).

Tiesiskums valstu līmenī

Lai gan tiesiskums nav precīzi vai visaptveroši definēts valstu konstitūcijās vai tiesās, un ne vienmēr tas ir skaidri un vienādi kodificēts rakstveida konstitūcijās, tas ir moderno Eiropas konstitucionālo tradīciju kopsaucējs. Valstu tiesas bieži atsaucas uz to, lai pamatotu savu valstu tiesību aktu interpretāciju vai izmantotu to kā avotu pilnībā iztiesājamu principu izstrādāšanai.

II pielikums

Eiropas Savienības tiesiskuma mehānisms

